

farleiddin frá lívinum til deyðan, frá tí deydiliga, kjótliga lívinum til tað ódeydiliga andaliga lívið.

I næstseinastu reglu verður nevnt, at hon skal "søkja gleði og sorg í ta gloymskugevandi byglju." Hetta sigur jú, at tá ið tú fer frá lívinum til deyðan, tá er hvørki gleði ella sorg til. Tá er tilveran - um tú kann kalla tað so -, bert samlið við hinar andarnir. Sum tað stendur í seinastu reglu: Tá fer eydnan at verða gentuni vís, og hon fer at vara um aldur og ævir. Tí tá fer hon at verða andaliga sameinað við dreinginum um aldur og ævir.

Tá eg nú sigi, at eydnan fer at verða henni vís, tá ið hon kemur í deydrikið, kann tað ikki longur vera í deydrikinum Hades, at tey verða sameinaði. Nei, hon hugsar, at tey verða sameinaði í deydrikinum Elysiön, har tey fáu útvaldu koma. Tí at í deydrikinum Elysiön valdar ævigt vár, og vár myndar jú ungdom og kærleika. Tá tey koma í Elysiön verða tey nevniliga andaliga sameinaði í ævigum ungdomi og kærleika. Tey vóru jú tað vakrasta og prúðasta parið í landinum. Tey vóru best! Tískil mugu tey eisini koma til tað besta deydrikið.

Tá ein hevur lisið hesa yrkingina og roynt at tulka hana, kemur ein at hugsa um forna gríska skaldið og heimspekingin Eurípides, ið einaferð segði: "Hvør veit um ikki lívið her er deyðin og deyðin hitt sanna lívið?" Tí um tað veruliga er sum eg sigi, at havfrúgvín er ein ímynd av tankunum hjá gentuni, so ívast gentan ikki í, at um tað hendir, at drongurin doyir, so er einasta loysnin tann, at hon drepur seg sjálva, fyri at verða sameinað við dreinginum í tí æviga andaliga lívinum. Og um ein vil, kann ein siga í tí sanna lívinum.

Sjálvt um nakrar av myndunum, ið eru nýttar, eru úr forngrískari gudalæru, eri eg tó vísur í, at talan er um eina unga føroyska gentu og ein ungan føroyskan drong. Tað, ið gentan er bangin fyri, kann møguliga vera, at drongurin skal ganga burtur við onkrari slupp. Yrkingingin er skrivað í 1901, og tá vóru føroyingar byrjaðir at fiska við sluppum. Tað, at tey í triðja ørindi eru vakrasta, prúðasta parið í landinum, kann eisini ímynda teirra framtíðarvónir, har hann kanska ynskir at gerast skipari.

Skipanin skapar huglag

Hendan yrking Janusar er skipað av fimm ørindum. Tað fyrsta ørindi er bygt upp av 8 reglum, tað næsta somuleiðis av 8, tað triðja hevur bert 6, tað fjórða 7 meðan tað seinasta hevur 14 reglur, ið allar eru longri enn reglurnar í hinum ørindunum.

I fyrsta ørindi eru endarim, ið rima á kross. Hetta vil siga, at reglurnar bera upp á rím eftir skipanini a - b - a - b - d - d - d - d. Endarimini í fyrstu og triðju reglu eru heilríim og eru tey hesi: *Føroyalandi og sandi*. Somuleiðis eru endarimini *trá og frá* í fimtu og sjeyndu reglu heilríim. Í aðru og fjórðu og í sættu og áttandi reglu eru endarimini tó ikki heilríim, men hálvrím. Hálvrímni í aðru og fjórðu reglu eru ørðini *tú og blíð*. Her er talan um hálvrím, tí at sjálvjððini (rím) falla saman, meðan ljóðskyldskapur er millum hálvjððini t og l. Av tí at ð ini ikki verða

framborðin, er einki at siga um tey. Í hálvrímum kvøðarlotti og trotu í sættu og áttandi reglu, falla tey bæði seinastu hálvjððini saman, meðan ljóðskyldskapur er millum bæði tey seinastu sjálvjððini.

I øðrum ørindi eru eisini endarim, men tó eru hesi ikki bygd upp eftir somu skipan, sum tey í fyrsta ørindi. I øðrum ørindi er skipanin soleiðis: a - a - a - a - a - b - b. Hetta vil siga, at vit fyrst hava eitt seksflaðað parrim og síðani eitt vanligt parrim. I hesum ørindinum er ikki talan um hálv endarim, men bert um heil.

Triðja ørindi hevur, eins og annað ørindi, parrim. Men hóast, at endarimini í hesum ørindi eisini eru skipað sum pör, líkist hetta ørindi tó ikki øðrum ørindi. I hesum triðja ørindi er skipanin nevniliga soleiðis: a - a - b - b - d - d. Her er eisini, eins og í øðrum ørindi, bert talan um heil endarim.

I fjórða ørindi eru reglurnar settar upp á rím eftir skipanini a - b - a - b - b - d - d. Her hava vit fyrst eitt slag av umgyrdum endarimi, har fyrsta og triðja regla umgyrða aðru reglu. Síðani hava vit tvey parrim, skipaði av fjórðu og fimtu reglu og av sættu og sjeyndu reglu. Tó kann eisini sigast, at talan er um krossrím í fyra teimum fyrstu reglunum, har fyrsta og triðja bera upp á rím og somuleiðis onnur og fjórða.

I skipi vikir fimta ørindi nógv frá hinum ørindunum. Hetta ørindi er bygt upp á hexametrum, eins og hetjukvæðini "Odysseuskvæðið" og "Iliadan" hjá gamla grísku skaldinum Homer. Sum vit vita, so merkir gríska orðið hexa seks á føroyskum. Og talið seks hevur nevniliga eisini stóran týðning, tá ið skrivað verður á hexametrum. Hetta nevniliga tí, at tá ið skrivast er á hexametrum, tá merkir hetta at hvør regla í ørindinum hevur seks herðingarsterk stavilsi.

Ljóðløg og myndir

Ljóðlagið í yrkingini er ógvuliga skiftandi frá ørindi til ørindi. Ljóðlagið í fyrsta ørindi er bygt upp av røttum tvíliðum (trokæum). Hetta vil siga, at fyrst kemur eitt herðingarsterkt stavilsi, síðani eitt herðingarsterkt, so aftur eitt herðingarsterkt og aftur eitt herðingarsterkt og so fram vegis. Hetta gevur eitt ávíst áhaldandi stev, ið ger, at ein fær eina mynd av einum trygghum,

fríðarligum og støðugum dámi yvir parinum á sandinum.

Annad ørindi er mest bygt upp av røttum tvíliðum (daktylum). Tó eru nakrir rættir tvíliðir inn ímillum onkrastaðni. Rættir tvíliðir eru soleiðis, at fyrst kemur eitt herðingarsterkt stavilsi, síðani tvey herðingarveik og so fram vegis. I hesum ørindi kann ein fáa ta mynd burturúr ljóðlagnum, at tey herðingarsterku stavilsini mynda alduna, ið skolar niðan eftir sandinum, meðan tey herðingarveiku mynda alduna skolandi oman aftur.

Ljóðlagið í triðja ørindi líkist nógv tí í øðrum, og kann ein eisini her geva mynd av aldum skolandi niðan og oman eftir sandinum, eins og í øðrum ørindi.

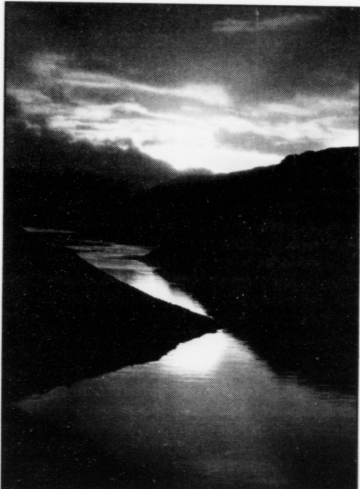
Fjórða ørindi hevur sama ljóðlag sum fyrsta ørindi, og gevur hetta, eins og í tí fyrsta ørindinum, eina mynd av tí støðuga og samþakandi dáminum yvir parinum.

I fimta ørindi fáa vit við hexameturstilinum og teimum mongu røttu tvíliðunum eina kenslu av tí alsamt vaksandi óhugnaliga dámi, ið røða havfrúgvinnar ber. Vit fáa eina kenslu av einari alsamt harðnandi og ógvulsigari rødd, ið ber fram ein óhugnaligan spádóm. Teir røttu tvíliðirnin kenna eisini geva eina mynd av tí óvusliga briminum, men tá er neyðugt at lesa eitt sindur skjótt og hart.

Mótsagnir

Vit finna beinavegin í fyrstu og aðru reglu í fyrsta ørindi mótsøgnina millum teirri blíðu og sorgarfullu summarnáttina í Føroyum. Sigast kann eisini, at mótsøgn er millum ungling og gentu, við tað at unglingur er kallikyn og genta er kvennkyn. I øðrum ørindi eru moyggjar og sveinar mótsagnir, og eisini kunnu reglurnar "út tín harm og sorgina tyngjandi" og "letur tú sveima hin vakrasta slátt" sigast at yera mótsagnir.

I fjórða ørindi er mótsøgn í tí, at náttarinnar bleiku blómur teska elshugs heitu tónur og eisini er mótsøgn millum summarnáttund og kavanátt. I fimta ørindi eru fleiri mótsagnir. Har er mótsøgn millum kvøðarlottið og álendi vetrarstorm, dandandi aldur og skúmandi báurur, vetrarstormarnir og summarið og tí seinast millum gleði og sorg. Tó inniheldur hendan yrkingin ikki so nógvur mótsagnir í mun til longdina.

»Droymid og fevnist, tí áðrenn summarsangirnir tagna, brátt fólna angandi blómur, og kvøðarlottið hitt blíða verður til álendi vetrarstorm í dynjandi fjøllum«
Mynd: Jens Kr. Vang

Summarnátt

Blíð er summarnátt á Føroyalandi, blíð og sorgarfull á somu tíð - unglingur og genta ganga eftir sandi, teska sína millum orð so blíð; teirra longsil, teirra trá við tí lætta kvøðarlotti ferðast landi frá, hagar, hvar ið vónir ongar tíðir trotu.

Meðan aldurnar so líðandi, gyltar av sól í hav glíðandi, koma mót strondini blíðliga fevnandi; - sveinar til fundar moyggjana stevnandi - situr tú havfrúgv á vanni og syngjandi út tín harm og sorgina tyngjandi letur tú sveima hin vakrasta slátt út í ta droymandi summarnátt:

"Tit sum ganga har inni á sandinum, vakrasta prúðasta parið í landinum, nú koma aldurnar blíðliga dandandi, kvøðarlottið á kinnarnar andandi, vita tit, hvat ið bylgjurnar siga, og lottið sum teskar so undarliga."

"Droymid tit og fevnist blátt, vakrar summarljómur sveima vftt, náttarinnar bleiku blómur teska elshugs heitu tónur - stutt er summarnáttund, og brátt doygja vit á kavanátt."

"Droymid og fevnist, tí áðrenn summarsangirnir tagna brátt fólna angandi blómur, og kvøðarlottið hitt blíða verður til álendi vetrarstorm í dynjandi fjøllum, skjótt eru dandandi aldur skúmandi báurur og glaður, tá skalt tú genta við neystini vetrarnatur standa, rættandi hendurnar út móti snjóhvítum, dunandi brimi, harmaljóði tíni verða ei hoyrd, tey stormurin doyvir, gráturin tín í sjórokinum kenst sviðandi beiskur, - genta, hví er tað sárt at siggja vónirnar doygja? hví gráta vetrarstormarnir vilt yvir summarið lidna? eydnan frá jørð fór burtur, við skuggastrendur hon svevur, um tú hana vilt ná, so mást tú yvir um ánnu, søkkja gleði og sorg í ta gloymskugevandi byglju, tá er eydnan tær vís og varar um aldur og ævir."

J.H.O. Djurhuus

Súmbolisma

Yrkingin líkist tí modernistiska bókmentarákinum á tann hátt, at hon lýsir hjálparloysi menniskjans í einari tilveru, ið onga meining hevur. Tað er jú, sum vit siggja, eingin meining í tilveruni hjá gentuni í yrkingini, um hon ikki hevur drongin. Ja, ein fær ta fatan, at hon beinleiðis hugsar um at forgera sær, um tað nú skuldi hent, at drongurin knappliga ikki var har longur.

Yrkingin lýsir ikki eitt hopis-leyst býarsamfelag, eins og vanligt er fyri modernistiskar yrkingar. Nei, hon lýsir heldur sinnisstøðuna hjá einari gentu í einari bygd í Føroyum. Heldur ikki er setningsbygnaðurin serliga kloyvdur ella fløktur, men ørindini eru tó ikki eins og ljóðlagið er skiftandi millum øll ørindini. Hetta vísir okkum, at Janus Djurhuus ikki hoyrdi til teir veruligu modernistarnir, og tað var hann jú eisini ov gamal til. Sagt verður nevniliga, at modernisman ikki reiðiliga fekk fótin fyri seg fyrr enn eftir seinna veraldarbardaga. Heldur kann sigast, at Janus hoyrdi við til byrjunarstøði til modernismuna.

Setur tú yrkingina í samband við tað súmbolistiska bókmentarákið, gongst betur í hond enn tað gjørdi við tí modernistiska rákinum. Tað er nevniliga so, at

súmbolistiskir rithøvundar vildu, við hjálp av myndamáli, heldur lýsa menniskjalívið gjøgnum kenslur og hugsanir menniskjans, enn við at lýsa tað beinleiðis gjøgnum naturalistiskar upplivingar og eygleiðingar. Hetta vilja modernistarnir eisini, men teir gera hetta ikki so nógv við hjálp av gomlum myndum, sum t.d. forn-um myndum úr grísku gudalæruni, eins og Janus gjørdi. Hetta var meira eyðkent fyri súmbolistarnir. Súmbolistarnir "dyrka" eisini tað kensluborna í størri mun enn modernistarnir, og tað ger Janus nevniliga eisini í hesari yrkingini.

Súmbolisman var jú ein andgerð ímóti tí naturalistiska bókmentarákinum. Og í yrkingini "Summarnátt" sæst, hvussu Janus roynir at prógva, at tú í staðin fyri bert at lýsa náttúruna beinleiðis, kann nýta náttúruna til at lýsa hugalag menniskjans. Eitt gott dømi um hetta er í seinasta ørindinum, har dandandi aldur verða til skúmandi báurur og glaður.

Mótsagnirnar í yrkingini eru nakrar, men tó ikki so mangar sum modernistiskir rithøvundar nýta. So um ein skal avgera hvørt av hesum báðum rákum, yrkingin heilir mest til, vil eg avgjørt siga, at hon heilir mest til súmbolistiska rákið.